

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В ПОЛІТИЦІ

Вінницький національний технічний університет.

Анотація

Стаття присвячена ролі громадської думки в політиці.

Ключові слова: громадська думка, роль громадської думки, політична свідомість, інститут громадської думки.

Abstract

The article is devoted to the role of public opinion in politics.

Keywords: public opinion, the role of public opinion, political consciousness, institute of public opinion.

Вступ

Громадська думка є одним з найдавніших феноменів суспільного життя. За словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883–1955), «закон громадської думки – це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії». Зростання її впливу на соціальні відносини пов'язане з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення, процесами глобалізації тощо.

Як складова функціонування політичних систем громадська думка є постійним діючим фактором управління, за допомогою якого виконуються важливі та визначальні впливові функції.

Основна частина

Роль громадської думки можна трактувати як своєрідний стан свідомості, який являє собою приховане чи явне ставлення до різноманітних подій, фактів чи процесів соціальної дійсності, зокрема політичної діяльності. Але перш за все громадська думка формує сприйняття дійсності через так звану призму масової свідомості, яка несе собою віддзеркалення спільних чи специфічних, національних або духовних, професійних та інших класів інтересів у цілому процесі суб'єктів політичного процесу. Громадська думка є важливою складовою в механізмі прийняття політичних рішень і в здійсненні влади на всіх рівнях, оскільки виступає в ролі знаряддя політики, також її можна роздивлятися як особливий вид влади. Розуміти громадську думку як суму думок членів суспільства або середню величину – помилка, тому що насправді це є динамічним станом масової свідомості великих груп людей, складним політичним явищем, яке своїм змістом віддзеркалює співвідношення соціальних сил, що діють в суспільстві. Ця думка існує тільки тоді, коли різні точки зору можуть бути виражені публічно і коли вони проходять шлях узгодження у вигляді зіставлення різних позицій.

Більше того, громадську думку можна розглянути як окрему сферу політичної боротьби в якій приймають участь як економічні, так і політичні сили, так як її формування та відображення напряму залежить від матеріальних та політичних передумов. Тобто засобів формування та поширення думок і засобів які дають чітку границю між поняттями легальної і громадської думки. Сам характер впливу громадської думки на політичні процеси залежить від існуючого політичного режиму в даний момент часу. Так, в умовах тоталітаризму, авторитаризму за допомогою державних інститутів здійснюються маніпуляції свідомістю мас відповідно до офіційної ідеології. Але зазвичай в таких умовах немає потреби вивчати громадську думку і надавати їй важливого значення або взагалі права на життя. Вирішальним її значенням є нормативне формування засобами тотальної пропаганди.

Громадська думка як складова функціонування політичних систем є постійним діючим фактором управління, за допомогою якого виконуються важливі та визначальні впливові функції а саме:

- експресивно–контрольна, яка визначає політичну позицію окремих спільностей;

- консультативна, яка дає поради в плані пошуку оптимальних інструментів для здійснення певних політичних дій;
- директивна, яка підтримує і виносить рішення окремих питань або взагалі викидує їх з поля зору відносно норм і цінностей, регулює поведінку індивідів, спільностей чи установ.

Для реалізації цих функцій має бути гарантований вплив громадської думки на функціонування політичної системи, як було вище зазначено одним з елементів цієї системи є інститути. Саме з їх допомогою і здійснюється той самий вплив і включення інститутних норм на прийняття політичних рішень.

Інститут громадської думки є обов'язковим і постійно активним фактором створення діяльності усіх елементів і структур політичної системи суспільства та органів влади. Також має досить велику значимість в процесі підготовки та прийняття державних рішень і сприяє демократизації суспільного життя, крім того передбачає залучення більшої кількості громадян до суспільно-політичної діяльності.

Складність і неоднозначність громадської думки представляє собою певні суперечності, які не відповідають реальному соціальному стану свідомості громадян, особливо якщо громадську думку формують штучним чином, так би мовити "на замовлення" з цілю задовольнити потреби певних політичних сил. Однак ця думка завжди відображає моральний стан суспільства та стан демократичності.

Рівень, ефективність і дії будь-якого суб'єкта політичної діяльності на пряму залежить від політичної свідомості. Політична свідомість – безпосередньо відображає політичне життя суспільства, а саме підсвічує важливі складові даного явища, такі як: проблема влади та її формування, розвиток і задоволення інтересів та потреб політичних суб'єктів, сукупність поглядів, оцінок та установ, які відображають політико-владні відносини при цьому набуваючи певної самостійності. Як суспільне явище, вона має складну і суперечливу структура, яка за функціональним принципом класифікації включає в себе такі аспекти:

- політико-дійовий (свідомість консервативна, реформістська, радикальна, ліберальна тощо);
- політико-психологічний (почуття, настрої, наміри, мотиви, установки, переконання, воля тощо);
- політико-ідеологічний (цінність, ідеал, ідея, концепція, доктрина, теорія, погляди тощо)[1].

Політичну свідомість класифікують:

- за виявом – свідомість особистості, групи, класу, нації, суспільства (масова свідомість);
- за ставленням до влади (владних структур) – автократична, демократична.

До основних сфер політичної свідомості можна віднести:

- політичну думку (політичні теорії, концепції, гіпотези);
- політичну ідеологію (політичні цінності, ідеали, доктрини, гасла, програми);
- політичну психологію (політичні відчуття, думки, настрої, волю, спрямованість).

Політична свідомість тісно пов'язана з розвитком продуктивних сил і особливостями політичної системи суспільства та суспільно-політичними відносинами, які існують у цій системі. За змістом вона охоплює певні політичні ідеї, погляди, теорії та інтерес, а за специфікою прояву має високий ступінь відображення соціально-класових інтересів.

Видами політичної свідомості є:

- масовий
- груповий
- індивідуальний
- буденний
- науко-теоретичний

А за типами поділяють на:

- державний (етатистський) – ґрунтується на твердженні, що найвищими, найважливішими є інтереси держави (Н. Макіавеллі, Т. Гоббс).
- недержавний, або анархістський, виникає там, де політичну владу вважають злом, а державу - експлуататором, ворогом свободи.

Основні функції політичної свідомості:

- пізнавальна - система знань про політичну дійсність загалом;
- оцінювальна - забезпечення і сприяння орієнтації у політичному житті на основі оцінювання політичних подій;

- регулятивна - орієнтування щодо участі у політичному житті;
- інтегруюча - сприяння об'єднанню окремих соціальних груп, суб'єктів політичного процесу на основі спільних ідей, цінностей, установок;
- прогностична - передбачення особливостей розвитку політичного процесу, подій;
- нормативна - створення загальноприйнятого образу майбутнього.

Політична свідомість має два основних рівні:

- ідеологічний;
- психологічний.

Громадська думка може бути моністичною, плюралістичною і одностайною. Для вивчення та виявлення масової свідомості створюються державні та інші служби. У США існує інститут Геллапа. Його було створено для виявлення та вивчення масової свідомості, але це не єдина створена установа з такою цілю. Так як громадська думка досить важлива для політичного життя, її вивчення потребує наукового підходу. Також прогнозують створення моніторингу, тобто системи показників, завдяки яким можна відслідковувати динаміку змін як окремих верств населення, так і громадської думки загалом. Одними з основних каналів виявлення громадської думки являється референдум, всенародні обговорення, збори, опитування населення, але особливе значення представляють засоби масової інформації. Станом на теперішній час, у політології їх простежують як найважливішими інструментами завоювання і здійснення влади. Західні політологи називають засоби масової інформації «четвертою гілкою влади».

Громадська думка є одним з найдавніших феноменів суспільного життя. За словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883–1955), «закон громадської думки – це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії». Зростання її впливу на соціальні відносини пов'язане з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення, процесами глобалізації тощо. Аналізом проблем функціонування громадської думки займається спеціальна соціологічна теорія – соціологія громадської думки[2].

Соціологія громадської думки – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає сутність громадської думки, її структуру, функції, канали висловлювання, закономірності її функціонування в різноманітних сферах суспільного життя, політичній, економічній діяльності, соціальному управлінні.

Одним із найдавніших явищ суспільного життя є громадська думка, яка за словами іспанського філософа Х. Ортеги-і-Гасета (1883-1955), це закон всесвітнього тяжіння у царині політичної історії. Збільшення її впливу на соціальні відносини єднає в собі підвищення культурного та освітнього рівнів населення, процеси глобалізації, демократизацію життя тощо. Проблемами функціонування і аналізом громадської думки займається спеціалізована соціологічна теорія (соціологія громадської думки) [2].

Соціологія громадської думки – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає сутність громадської думки, її структуру, функції, канали висловлювання, закономірності її функціонування в різноманітних сферах суспільного життя, політичній, економічній діяльності та соціальному управлінні.

Предмет соціології громадської думки – закономірності, чинники, механізми формування, розвитку, функціонування та обліку оцінного ставлення великих соціальних груп, верств, класів, народу загалом до актуальних проблем дійсності, які викликають суспільний інтерес. Її об'єкт – громадська думка як стан масової свідомості і як соціальна інституція.

Як важлива соціальна інституція суспільства – у демократичному суспільстві вона є одним з елементів прийняття рішень на всіх рівнях управління (державному, регіональному, муніципальному тощо). Як і всі соціальні інституції, громадська думка перетворює невпорядковані, випадкові, стихійні соціальні взаємодії між населенням та політичними, управлінськими структурами на впорядковані, тривалі, контрольовані, тобто окультурює цю взаємодію, оснащує її механізмами та ustalеними правилами.

Спостереження є одним із найголовніших методів дослідження суспільства, який використовують і сьогодні. Він надає можливість поглиблювати теоретичні знання та розуміння закономірностей людської поведінки. Поділяють на такі групи:

- соціологічні дослідження. Завданням цього типу є з'ясування установок та думок людей, тобто їх міркування відносно певних суб'єктів.
- комунікаційний аудит. Його завданням є з'ясування неузгоджень, які можуть виникати при комунікаційних процесах між цільовими групами громадськості і керівництвом організацій.

– неформальні дослідження. Складаються вони з накопичення фактів(контент-аналіз) різноманітних інформаційних джерел, тобто методи які не потребують втручання в роботу об'єктів дослідження. Кожний з цих методів має свої особливості та переваги, якими в ідеалі повинні володіти фахівці паблік рілейшнз. [8, с.120–156].

Вважають, що впливати на громадську думку набагато важче, ніж дослідити її стан. Але при правильно складених і реалізованих програм паблік рілейшнз, можливо впливати на громадську думку, і навіть докорінно змінити її. Для виконання такого виду маніпуляції, достатньо дотримуватись таких пунктів:

- перед тим як змінювати громадську думку, її потрібно чітко ідентифікувати. З метою виключення двозначності в розумінні.
- після чого необхідно визначити цільові групи громадськості
- фахівці сфери зв'язків повинні тримати в центрі уваги “закони” формування громадської думки, на які громадськість вимушена буде опиратись.

Один із відомих американських фахівців із паблік рілейшнз соціальний психолог Хадлі Кентріл сформулював такі п'ятнадцять «законів громадської думки»:

1. Громадська думка надзвичайно чутлива до значних подій.
2. Незвичайні за своєю притягальною силою події здатні на певний час підштовхнути громадську думку від однієї крайності до іншої. Громадська думка не стабілізується доти, доки значення наслідків подій не стане зрозумілим.
3. Громадська думка, як правило, швидше формується під впливом подій, ніж слів – принаймні доти, доки усні заяви не набудуть значення “Події”.
4. Усні заяви та словесні формулювання щодо курсу політики набувають максимального значення тоді, коли думка ще не сформувалася і люди чекають на їх певну інтерпретацію з боку джерела, що заслуговує довіри.
5. Громадська думка здебільшого не передбачає критичних ситуацій – вона лише реагує на них.
6. Із психологічної точки зору, громадська думка в основному детермінована корисливими інтересами людей. Події, слова або будь-які інші стимули впливають на думку лише остільки, оскільки очевидним є їх зв'язок із корисливим інтересом.
7. Громадська думка не перебуватиме тривалий час у збудженому стані доти, доки люди не відчують, що зачіпаються їхні власні інтереси, або доки думка, збуджена словами, не дістане підтвердження розвитком подій.
8. Оскільки зачіпаються корисливі інтереси людей, громадську думку дуже нелегко змінити
9. Коли зачіпаються корисливі інтереси, у демократичному суспільстві ймовірно очікувати з боку громадської думки випередження практичних дій офіційних органів.
10. Коли думка поділяється незначною більшістю людей або коли думка ще істотно не структурована, доконаний факт може змінити громадську думку на користь його схвалення.
11. У критичних ситуаціях люди стають прискіпливішими при оцінці компетентності свого керівництва: якщо вони йому довіряють, то готові надати йому більші, ніж звичайно, повноваження; якщо вони відмовляють йому в довірі, то стають менш толерантними.
12. Люди менше чинять опір рішучим заходам, до яких вдаються керівники, якщо вони відчують, що певною мірою беруть участь у прийнятті рішень.
13. Люди мають набагато більше думок і з більшою готовністю їх висловлюють із приводу цілей, що висуваються, ніж методів, необхідних для досягнення цих цілей.
14. Громадська думка, як і особиста думка, має емоційне забарвлення. Якщо громадська думка ґрунтується головним чином на емоціях, то вона готова до особливо різких змін під впливом подій.
15. Взагалі, якщо люди демократичного суспільства мають можливість дістати знання й користуються широким доступом до інформації, громадська думка має тверезий, здоровий глузд[3].

Висновки

Громадська думка – спосіб прояву суспільного стану свідомості. Як правило, є усвідомленням населення соціально-економічних проблем, які необхідно вирішувати якомога швидше. Іноді вона виникає в результаті вислову думок найгостріших соціальних або економічних проблем.

Значення громадської думки визначається соціальною структурою держави, рівнем розвитку економіки, політичної і загальної культури населення, також є досить ефективним інструментом, який застосовується при проведенні соціальної політики.

Формуючи громадську думку необхідно враховувати інтереси суспільства в цілому і інтереси окремих класів (соціальних чи демографічних груп, трудових колективів, окремих осіб тощо). Частіше всього це є продукт колективної свідомості, проте не кожен колективну думку можна назвати суспільною. До того ж, потрібно враховувати той факт, що думку групи людей, яка сформувалась випадковим чином, не варто розглядати як громадську думку.

Її вивчення виступає однією з найскладніших та найважливіших задач соціальної статистики. Вивчення якої, потребує вірного виділення актуальних проблем, що займають важливе місце в житті народу або окремих соціальних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. <http://subject.com.ua/political/management/10.html>
2. <https://www.br.com.ua/referats/Sociology/37339.htm>
3. <http://lektsii.com/1-113387.html>
4. Вишняк О.І. “Електоральна соціологія: історія, теорія, методи.”– НАН України. Інститут соціології, К., 2000.
5. Квятковский С. Изучение общественного мнения и политика // Актуальные проблемы изучения и формирования общественного мнения, его использование в управлении социальными процессами. – М., 1987.
6. Грушин Б.А. «Мнение о мире и мир мнений»– М., 1967
7. Полторац В.А. «Социология общественного мнения».– Киев–Днепропетровск, 2000.
8. Королько “Основи Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика. підручник, 2–е вид. доп.”. – К., Видавничий дім “Скарби”, 2001.–400с.
9. Слободянюк А. В. Еволюція концептуальних уявлень про владу в історико-соціологічному процесі [Текст] : автореф. дис. ... кандидата соціологічних наук : 22.00.01 / Анатолій Володимирович Слободянюк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 12 с. - Бібліогр. : с. 9-10 (8 назв).
10. Слободянюк А. В. Роль громадської думки у процесі демократизації влади (історико-соціологічний аспект) [Текст] / А. В. Слободянюк // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія "Соціологія. Психологія. Педагогіка". — Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2001. — Вип. 10. — С. 17-20.

Казаків Роман Геннадійович – студент групи ІБС – 16мс, факультет інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: justriko@mail.ru;

Слободянюк Анатолій Володимирович - кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Kazakov Roman G. – Department of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: justriko@mail.ru;

Slobodyanyuk Anatoly V. – PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.